

Antazavės dvarą ruošiamasi prikelti naujam gyvenimui

Senai kalbama apie apleistą, niekam nereikalingą Antazavės dvarą Zarasų rajone. Didžiulis pastatas ne tik apšiures iš išorės, akis bandantis trupančiomis sienų plytomis, bet ir viduje atrodantis ne ką geriau. Per kiaurą stogą tekantis vanduo daro savo darbą: gadinna lubas, tinką. Tik priešais dvarą esantys gėlynai, kuriuos prižiūri ir tvarko netoliese esančios mokyklos darbuotojai, visada atrodo gražiai.

1781 m. Antazavės dvaro inventoriame dokumente aprašyti senieji dvaro rūmai. Jie buvo iš medžio rąstų, ant mūrinių pamatų, dengti gontais. Ant stogo – penki kaminai. Langai dvivėriai, su raudonai dažytais langinėmis. Įėjimas pro dvivėres duris. Grafas Liudvikas Pliateris po 1880 m. pastatė mūrinius rūmus, nutinkuotus ir baltai nudažytus, su čerpėmis dengtu stogu. Fasadinėje rūmų pusėje aukštai ant specialaus pakilimo buvo išpieštas Pliaterių herbas. Rūmai tebestovi ir šiandien, tik jiems reikia didelio remonto. Herbą per ilgą laiką nuplovė lietus, sienų tinkas daugelyje vietų nukrito, atsidengė trupančios raudonos plytos. Manoma, kad rūmus projektavo garsus architektas Laurynas Stuoka-Gucevičius savo jaunystėje, nors tikrų dokumentų, galinčių tai patvirtinti, nėra. Tuo pat metu suprojektuota ir dvaro aplinka. Fasadinėje pusėje įrengta didelė aikštė su gėlynais ir plačiu taku aplinkui. Stora mūrinė tvora nuo rūmų iki prūdo supo aikštę iš pietvakarių. Išėjimui į parką buvo puošnūs vartai. Aikštė ir takai išliko iki šių dienų. Tvorą sugriuvo. Vartų bėra tik liekanos.

Suprojektuotas ir užsodintas trijų terasų parkas, užimantis visą pietinę Zalvės ežero priekalnę. Tebėra jis ir šiandien, tik dauguma medžių paseno, supuvo, išvirto. Nuo parko į šiaurę buvo pasodintas didysis sodas, o mažasis – rūmų rytinės priekalnės pusėje. Dabar jų nebėra. Išlikę ir du kadaise iškasti prūdai.

Apie tai, kokie Lietuvoje būvę įvykiai palietė Antazavės dvarą, kas ir kada jame gyveno, plačiai aprašoma 2006 metais išleistoje Stanislovos Kirailytės knygoje „Antazavės krašto istorija“. Kaip pasakoja autorė, medžiagą leidiniui ji rinko gana ilgai.

Parašė per penkis mėnesius.

Neaplenkė Antazavės dvaro ir II Pasaulinis karas. Stalininė okupacinė valdžia įvedė savo tvarką. Dvarai buvo nusavinami su visu turtu. Antazavės rūmų turtui nacionalizuoti buvo sudaryta beraščių žmonių komisija, kuri nesuprato to turto vertės. Rasti dokumentai buvo sudeginti. Turtas išgrobsty-

Stanislova Kirailytė vis dar pasitinka ekskursijas.

tas. Kas liko, vėliau supuvo, sunyko. Dvare įkurtas arklių mašinų nuomojimo punktas. Tas punktas padėjo naujakiuriams, gavusiems sklypus iš dvaro plotų, įdirbti žemę. Ūkvedžiu buvo paskirtas Vincas Pilkauskas. Užėjus vokiečiams, dvarą valdyti paskyrė Steponavičių iš Pailgių. Tik visi tie laikini valdytojai beveik visiškai nesirūpino pastatų būkle. Prakiurus dvaro stogui, išpuvo lubos, ėmė virsti antrojo aukšto sienos.

Po karo geriau išsilaikiusioje rytinėje dvaro pusėje kurį laiką gyveno čigonai. Vėliau buvo įrengta ambulatorija. Savo raštinę turėjo ir vėl atkurtas arklių mašinų nuomojimo punktas.

1949 metais pradėtas didelis dvaro remontas. Užlopytas stogas, sutvirtintos sienos, įrengti koridoriai, dveji laiptai, sutvarkytos durys ir langai. Po remonto dvare įsikūrė rusakalbių vaikų namai, o nuo 1955 metų – lietuvių vaikų namai. Kai buvo pastatytas gyvenamasis korpusas, nuo 1961 m. veikė internatinė mokykla. 1990 m. vėl įkurdinti vaikų globos namai. Pastatius naujus, dvaras liko tuščias ir niekam nereikalingas.

Su didele širdgėla į nykstantį pastatą žiūri jau penkiasdešimt vienerių metų sulaukusi, buvusi lietuvių kalbos mokytoja ir didelė šio krašto

patriotė Stanislova Kirailytė. „Negaliu susitaikyti su tuo, kad niekam niekas nerūpi. Nors pati ir nesu vietinės kilmės, bet seniai gyvenu Antazavėje ir visa širdimi myliu šį kraštą, jo praeitį, čia gimusius ir augusius visoje Lietuvoje žinomus ir didelį indėlį įvairiose srityse šaliai davusius žmones. Taip ir kilo mintis rinkti medžiagą apie jų gyve-

Taip šiandien atrodo pagrindiniai dvaro rūmų laiptai.

nimus, nuopelnus ir įkurti kraštotyros muziejų“, - pasakoja S.Kirailytė.

Lietuvai iškovojus nepriklausomybę, smulkutė, judri moteris, negailėdama jėgų, laiko, savo lėšomis ėmė važinėti po gimtąsias didžiųjų kraštiečių vietas, rinkti apie juos medžiagą. Krūvon gulėsi įvairių žmonių prisiminimai, nuotraukos, dovanoti daiktai, knygos. Ketverius metus Stanislova it skruzdėlė viską tempė į vieną vietą. Ir vis nedavė ramybės rajono bei vietos valdžiai prašymais skirti patalpas kraštotyros muziejui. Gavusi kambarį tuščioje, apleistoje dvaro patalpose labai apsidžiaugė ir 1994 metais čia įsikūrė kraštotyros muziejus.

Bendras Antazavės dvaro vaizdas.

Nereikalingus stendus atidavė vaikų globos namai, dalis baldų už nedidelę kainą atvežta iš Zarasų kraštotyros muziejaus. Pamažu viskas susidėliojo į savo vietas. Antazavės kraštotyros muziejus įgavo savo veidą, pasklido garsas apie jį, pradėjo važiuoti ekskursijos. Stanislova Kirailytė visus juos priima, nors ir neturėdama sveikatos. Per sunkus moteriškai šis krūvis. Reiktų kito žmogaus. Tik niekas nenori už dyką imtis šio darbo.

Sužinojus, kad pastaruju metu nors dalinai pradėtas spręsti Antazavės dvaro likimas, moters veidas nušvito. „Duos Dievas, gal ir išvysiu suremontuotus rūmus. O ir muziejui juose tikriausiai

tokias lėšas visų rūmų suremontuoti neįmanoma. Paskaičiuota, kad tam iš viso reiktų apie septynių milijonų litų. Kol kas nuspręsta remontuoti tik cokolinį aukštą. Dvaro išorė bus renovuojama pagal kitą sutartį su Kultūros paveldo departamentu. Parengtas projektas, tvarkoma dokumentacija. Šiems darbams Kultūros paveldo departamentas skiria 201 tūkstantį, o rajono savivaldybė 300 tūkstančių litų. Pasirašius susitarimą, projektas bus pradėtas įgyvendinti. Darbus atliks valstybinė įmonė „Lietuvos paminklai“. Žadama iki šių metų gruodžio mėnesio pradžios cokolinio aukšto išorę sutvarkyti.

Kaip sakė Roma Pieviškytė-Novičenko, daromas bendras techninis projektas visiems pastato aukštams. Artimiausiu metu bus įgyvendinama tik dalis jo – cokoliniame aukšte ir stogas. „Esu įsitikinusi, kad šiuo atveju liaudies patarlė „Gera pradžia – pusė darbo“ pasitvirtins šimtu procentų. Turint bendrą techninį pastato projektą ir dalį padarytų darbų, bus lengviau judinti tolimesnę dvaro renovaciją, įrodinėti jos būtinumą. Pirmajame aukšte galėtų būti įrengta parodų koncertų salė, muziejus, repeticijų salė,“ - pasakoja vyr. specialistė.

Pasiteiravus, kodėl cokoliniame aukšte bus įrengtas amatų centras, Roma ima aiškinti, jog toks pasirinkimas nėra atsitiktinis. Amatų centre bus įrengtos audimo, keramikos, medžio dirbtuvės. Būtent šie amatai krašte yra populiarūs.

Be to, šių amatų čia galės mokytis ir Antazavės vaikų globos namų auklėtiniai.

Taigi Antazavės dvaro atgimimo pradžia jau yra. Pastatas daugiaplanis, universalus ir gyvenimas parodys, kokioms bendruomenės reikmėms jis bus panaudotas, o nestūksos it vaidoklis visų užmirštas ir apleistas.

Eugenija BARSKEVIČIENĖ
Autorės nuotr.